

**METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATURY
GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM**

Názov vyučovacieho projektu/metodického listu/uviedenie témy	
Literatúra a literárna komunikácia	Téma: Ľudová slovesnosť
Opis úlohy/zadanie	
<p>Metodický list je zameraný na rozvíjanie všeobecných a komunikačných jazykových kompetencií žiakov gymnázia s VJM v rámci témy Ľudová slovesnosť na hodinách slovenskej literatúry. Súčasťou metodického listu sú pracovné listy s úlohami pre žiakov.</p> <p>Námety na aktivity (sú určené na cca 8 vyučovacích hodín):</p> <ol style="list-style-type: none">1. Na začiatku každej vyučovacej hodiny sa odporúča aplikovať vhodné cvičenie na uvedenie žiakov do slovenského jazyka. Je možné hodinu začať spevom, kvízom, prečítaním ľudovej múdrosti, o ktorej sa žiaci porozprávajú, prípadne učiteľ navrhne tému, na ktorú žiaci povedia príslovia, porekadlá, pranostiky... Na úvod učiteľ oboznámi žiakov s cieľom vyučovacej hodiny. Ďalšia úvodná aktivita slúži na opakovanie vedomostí žiakov získané na nižšom strednom stupni vzdelávania o ľudovej slovesnosti. Žiaci stručne odpovedajú na otázky učiteľa. Napr. <i>čo je ľudová slovesnosť, čo patrí do ľudovej slovesnosti, ktoré ľudové rozprávky, balady, povesti, piesne, krátke útvary ľudovej slovesnosti poznajú zo základnej školy...</i> Učiteľ môže zadať žiakom aj <i>Pracovný list č. 1</i> a <i>2</i> na opakovanie vedomostí o ľudovej slovesnosti.2. V rámci ďalšej aktivity učiteľ rozdelí žiakov do menších skupín. Každá skupina dostane text bez nadpisu. Po prečítaní žiaci musia určiť, o aký druh ľudovej slovesnosti ide. Odporúča sa vybrať úryvky z rozprávok, povestí, balád, bájí..., ktoré sú žiakom známe zo základnej školy. Po určitom čase každá skupina referuje, čo zistila o úryvku (napr. je to ľudová rozprávka, porozprávajú, čo vedia o rozprávkach...).3. Ďalšia aktivita je zameraná na prácu s úryvkom. Učiteľ rozdá každej skupine jeden pracovný list. Po uplynutí daného času každá skupina povie, čo napísala. Následne sa porozprávajú o úryvku – napr. niektorý žiak prerozpráva dej, druhý určí druh a žáner úryvku, ďalší vymenuje a charakterizuje postavy... (<i>Pracovný list č. 3</i>)4. Na ďalších vyučovacích hodinách môže učiteľ zadať pracovné listy s inými úryvkami. Postupuje podobne ako bolo uvedené v aktivite č. 3, pričom namiesto skupinovej práce môže zadať každému žiakovi pracovný list. Odporúča sa pracovať so všetkými žánrami ľudovej slovesnosti, aby ich žiaci dokázali rozoznať a charakterizovať.5. Ďalšia aktivita môže byť zameraná na čítanie úryvkov z učebnice. Po príprave žiaci plynulo a so správnou výslovnosťou čítajú vybrané úryvky. Potom nasleduje práca s textom – určia literárny druh a žáner, vyhľadajú postavy, určia kompozíciu, prerozprávajú dej, vyhľadajú znaky ľudovej slovesnosti, vyjadria svoj čitateľský zážitok... Učiteľ na základe jazykových schopností žiakov rozhoduje, aká forma práce môže byť efektívnejšia. Dôležité je, aby na každej hodine čo najviac komunikovali o prečítaných úryvkoch, resp. o prísloviach a porekadlách.6. Pri preberaní témy sa odporúča aj počúvanie s porozumením – najmä pri ľudových piesňach, ale aj pri rozprávkach či baladách (podľa toho, aký zvukový materiál má učiteľ	

METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATÚRY GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM

k dispozícii). V rámci tejto aktivity si žiaci dvakrát vypočujú úryvok (pieseň, rozprávku, baladu...), potom po krátkej príprave v rámci riadeného rozhovoru analyzujú, interpretujú a hodnotia vypočuté literárne texty.

Učiteľ môže vyzvať žiakov, aby parafrázovali dej literárneho diela (táto aktivita sa odporúča zaradiť v 1. ročníku pre žiakov v podnetnom jazykovom prostredí, resp. podľa schopností žiakov v danej triede).

7. Aktivita je zameraná na porovnávanie ľudových zvykov na Slovensku so zvykmi v Maďarsku. Učiteľ pripraví obrazový materiál, prípadne krátke video k téme. Úlohu môže zadať aj ako projekt (učiteľ zadá žiakom do dvoch skupín – jedna skupina pripraví slovenské ľudové zvyky a tradície, druhá skupina maďarské. Na nasledujúcej hodine každá skupina prezentuje svoj materiál – prezentácia, nástenka, video...).

Podmienky realizácie úlohy

Frontálna práca, samostatná práca, skupinová práca, individuálna práca

Pomôcky: učebnica, pracovné listy, zvukové nahrávky, texty s úryvkami ľudovej slovesnosti, obrazový materiál, počítač

Čo sa úlohou preverí/aké kompetencie preverujeme, overujeme

Všeobecné kompetencie – opakovať si osvojené vedomosti a dopĺňať si ich, získavať nové vedomosti a zručnosti, pochopiť zámer zadanej úlohy, účinne spolupracovať vo dvojiciach i v skupinách.

Komunikačné kompetencie

Základné literárne kompetencie

Jazykové kompetencie

Kognitívne kompetencie

Vzdelávacie štandardy, ktorých predmetov sa plnia/prierezové témy

Výkonový štandard

Čítanie

Žiak

- po príprave dokáže plynulo a so správnou výslovnosťou čítať známe literárne texty,
- dokáže samostatne čítať veku a jazykovým schopnostiam primerané ukážky zo slovenskej literatúry.

Tematické okruhy a témy

Žiak

- pozná najfrekvencovanejšie diela ľudovej slovesnosti,
- dokáže charakterizovať ľudské vzťahy, osudy a postavy na základe literárnych ukážok, hodnotiť ich činy,
- dokáže zaujať stanovisko k nim,
- dokáže pochopiť explicitne a implicitne vyjadrené myšlienky veku primeraného vypočutého prozaického textu,
- vie určiť literárny druh, žáner, hlavné znaky žánru prečítaného diela,
- vie prerozprávať dej prečítaného diela a určiť jeho kompozíciu,
- dokáže charakterizovať postavy diela, zaujať k nim stanovisko,
- dokáže nájsť znaky ľudovej slovesnosti, ktoré sa vyskytujú v prečítanom diele.

Obsahový štandard

Čítanie:

- plynulé tiché a hlasné čítanie známych i mimočítankových literárnych ukážok,
- samostatné čítanie s porozumením.

Tematické okruhy a témy:

- pojem a hlavné znaky ľudovej slovesnosti.

METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATÚRY GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM

Žánre:

- ľudové piesne podľa tematiky (ľúbostné, svadobné, historické, vojenské, regrútske, pracovné, zbojnícke piesne, uspávanky),
- ľudové rozprávky,
- báje a báchky,
- povesti viažuce sa k postave, miestu, historickej udalosti,
- balady.

Kratšie prozaické žánre:

príslovia, porekadlá, pranostiky, hádanky, žarty/vtipy, ľudové hry.

Dramatické žánre (ľudové obradové hry).

Spoločné znaky slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Vplyv ľudovej slovesnosti na umelú literatúru.

Zľudovené a populárne piesne (texty populárnych piesní zo súčasnosti).

Odporúčania

iŠVP dáva učiteľom gymnázia v rozvrhnutí učiva značnú slobodu. V plánovaní treba zohľadniť aj to, že iŠVP uvádza aj tzv. povinné diela na čítanie a rozbor. K téme *Ľudová slovesnosť* sa viažu napr. umelé balady *Žltá ľalia*, *Margita* a *Besná* od Jána Bottu a *Detvan* od Andreja Sládkoviča, ďalej ako odporúčaná literatúra diela ľudovej slovesnosti podľa výberu učiteľa.

Autor: Mgr. Andrea Döményová

Recenzent: PaedDr. Aladár Juhász

**METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATURY
GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM**

Pracovný list č. 1
slovenská literatúra – gymnázium so štvorročným štúdiom
(Opakovanie vedomostí o ľudovej slovesnosti)

1. Vymenujte lyrické, epické a dramatické žánre ľudovej slovesnosti a uveďte príklady na každý druh.

.....
.....
.....
.....

2. Stručne charakterizujte ľudovú slovesnosť.

.....
.....
.....
.....

3. Uveďte po 2 príklady na rozprávkové bytosti, zázračné predmety a zázračné čísla vyskytujúce sa v ľudovej slovesnosti.

rozprávkové bytosti:

zázračné predmety:

zázračné čísla:

4. Uveďte názov 2 rozprávok o zvieratkách, ktoré poznáte. Napíšte, aké ponaučenia obsahujú.

.....
.....

**METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATURY
GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM**

.....

5. Označte ľudové rozprávky z nasledovných rozprávok:

A) Čin-čin B) Trojruža C) Janko Hraško D) Danka a Janka

6. Napíšte 2 začiatky a 2 zakončenia rozprávok.

.....

.....

**METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATURY
GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM**

Pracovný list č. 2
slovenská literatúra – gymnázium so štvorročným štúdiom
(Opakovanie vedomostí o ľudovej slovesnosti)

1. Ktorá vymyslená postava je typická pre slovenské báje (figuruje v mnohých slovenských bájach a povestiach)?

.....

2. Uved'te 2 slovenské povesti viažuce sa na historické osobnosti a 2 viažuce sa na nejaké miesto (hrad, kúpele a pod.).

.....

.....

3. Krátke ľudové výroky, ktoré obsahujú aj *ponaučenie* sa nazývajú:

A) porekadlá B) bájky C) detské hry D) príslovia E) ľudové piesne

4. Ako sa nazýva krátke vtipné rozprávanie zo života zvierat, v ktorých sa ich autori vysmieľujú z ľudských chýb? Uved'te 2 príklady.

.....

.....

5. Ktorá z nasledujúcich balád nie je ľudová?

A) M. Rázus: Matka B) Katarína C) Kačička divoká

6. V baladách sa vyskytujú slová: *tatičko, dušička, hlavička, stolček...* Ako sa nazýva tento básnický prostriedok?

.....

7. Vymenujte 2 slovenské bájky a napíšte, aké vlastnosti ľudí v nich autor zosmiešňuje.

.....

**METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATURY
GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM**

.....
.....

8. Napíšte, aký je rozdiel medzi bájami, bajkami a zvieracími rozprávkami.

.....
.....
.....
.....

9. Napíšte 2 príslovia, 2 porekadlá a 2 pranostiky (môžete použiť frazeologický slovník).

Príslovia:

.....

Porekadlá:

.....

Pranostiky:

.....

**METODICKÝ LIST ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATÚRY
GYMNÁZIUM SO ŠTVORROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM**

**Pracovný list č. 3
slovenská literatúra – gymnázium so štvorročným štúdiom**

O troch grošoch

Kopal raz jeden chudobný človek pri hradskej ceste priekopy. Raz sa stalo, že sám kráľ šiel po tej ceste a opýtal sa chudobného človeka, koľko dostáva za takú ťažkú prácu. Chudobný človek mu odpovedal, že jeho pláca je tri groše. Kráľ nechápal, ako je to možné, ako môže vyžiť z troch grošov. Aké však bolo jeho prekvapenie, keď mu chudobný človek povedal, že vyžiť z tých troch grošov by bolo ľahké, ale on jeden groš vracia, druhý požičiava a z tretieho žije on sám. Kráľ tomu veru nerozumel a tak mu chudobný človek povedal, že sa stará o otca – starého a nevládneho, tomu vracia, lebo ho vychoval, stará sa a vychováva syna, tomu požičiava, aby mu raz vrátil, keď ostarie a z tretieho groša žije. Kráľ si hneď spomenul na svojich dvanástich radcov, ktorí sa stále sťažujú, že nemajú z čoho žiť aj keď im dáva stále väčšiu plácu. Rozhodol sa, že im dá hádanku, ktorú mu človek povedal, ale zakázal mu, aby ju radcom prezradil, kým neuvidí kráľov obraz. Potom daroval sedliakovi za hrst dukátov a odišiel domov.

Zavolať si radcov a povedal im, že v krajine žije jeden človek, ktorý má na deň tri groše a ešte z tých jeden vracia, druhý požičiava a iba z tretieho žije sám. Ak mu radcovia nepovedia, ako je to možné, dá ich z krajiny vyhnať. Pobrali sa slávni radcovia s ovesenými nosmi domov. Každý chcel byť múdrejší. Minul deň, míňal sa i druhý; na tretie ráno sa už mali postaviť pred kráľa a ešte nevedeli rozlúštiť záhadu. Naveľa, naveľa voláko im pošepol, kde by vyhľadali toho chudobného človeka, že im ten najskôr pomôže. I vyhľadali ho a dostavili sa hneď všetci k nemu. Prosbou, hrozbou, zle, nedobre dotierali doňho, aby im povedal, ako je to s tými troma grošmi. Ale on sa ich veru nezľakol. Rozpovedal kráľovský rozkaz a že iba ak by mu kráľov obraz ukázali, tak by mohol prezradiť, ako je to možné. Nakoniec sedliak vytiahol z vrecka dukát, na ktorom bola podobizeň kráľa a radcom prezradil svoju hádanku. Keď radcovia kráľovi hádanku povedali, vedel, že nemohli na riešenie prísť sami.

Sedliak sa nakoniec stal jeho radcom a radcov vyhnať z krajiny. Múdrost' a vtíp chudobného človeka nakoniec zvíťazili.

(Zdroj: <http://www.oskole.sk/pages/printpage.php?clanok=21309>)

Literárny druh:

Literárny žáner:

Literárna forma:

Téma:

Postavy:

Kompozícia a stručný dej:.....

.....

.....

.....

.....